

KARSTEN HEN

**KARLOVE
ŠETNJE
S KNJIGAMA**

Prevela s nemačkog
Dušica Milojković

■ Laguna ■

Naslov originala

Carsten Henn

DER BUCHSPAZIERER

Copyright © 2020 Pendo Verlag in der Piper Verlag
GmbH, München/Berlin

Translation copyright © 2023 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Svim knjižarima i knjižarkama
koji nas čak i u vreme krize
snabdevaju jednom sasvim posebnom životnom namirnicom*

SADRŽAJ

Prvo poglavlje	
Sam svoj gazda	11
Drugo poglavlje	
Neznanac	35
Treće poglavlje	
Crveno i crno	64
Četvrto poglavlje	
Velika očekivanja	87
Peto poglavlje	
Reči.	118
Šesto poglavlje	
Tragovi.	143

Sedmo poglavje

Putovanje na kraj noći 177

Izjave zahvalnosti. 205*O autoru*. 207

„Roman je poput gudala violine, a njeno rezonantno telo je duša čitaoca.“

Stendal

Prvo poglavlje

Sam svoj gazda

Kaže se da knjige nalaze svoje čitaoce – ali ponekad je potreban neko ko će im pokazati put. Tako je bilo i tog dana poznog leta u knjižari po imenu *Kraj gradske kapije*, mada je gradska kapija, ili bolje rečeno njeni ostaci koje je većina građana smatrala za neko smelo umetničko delo, bila udaljena dobre tri raskrsnice.

Knjižara je bila veoma stara, građena i proširivana tokom više epoha. Jedan zid bio je ukrašen ornamentima i gipsanom štukaturom, dok je drugi, onaj s desne strane, bio bez ikakvih ukrasa. Istovremenost starog i novog, razigranog i trezvenog, određivala je spoljašnjost ove zgrade, ali odražavala se i u njenoj unutrašnjosti. Crvene plastične police sa DVD-ovima i CD-ovima stajale su pored zagasi- tih metalnih polica s manga stripovima i sjajnih staklenih vitrina s globusima, ili elegantnih drvenih polica s knjigama. Knjižara je nudila i društvene igre, a imala je i kafeteriju gde su se mogli popiti kafa, čaj, a u novije vreme čak i topla čokolada. Prostorom nepravilnog oblika dominirala

je teška, tamna tezga, koju su zaposleni nazivali prosto oltar. Izgledala je kao da potiče iz doba baroka. S prednje strane imala je duborez koji je prikazivao neki prizor sa sela, društvo lovaca na predivnim konjima, praćeno čoprom vitkih pasa, kako goni crvenog divljeg vepra.

U toj knjižari upravo je postavljeno ono pitanje zbog kojeg knjižare i postoje: „Možete li da mi preporučite neku dobru knjigu?“

Urzel Šefer, koja je pitanje postavila, tačno je znala šta smatra dobrom knjigom. Kao prvo, dobra knjiga je toliko zabavna da je u krevetu čitate sve dok oči ne počnu da vam se sklapaju. Kao drugo, ona vas na najmanje tri, a još bolje četiri mesta navede da se rasplačete. Kao treće, nema manje od tri stotine strana, ali nikad ni više od trista osamdeset, a kao četvrto, korice joj nisu zelene. Knjigama sa zelenim koricama ne može se verovati. Bilo je to gorko iskustvo koje je već više puta doživela.

„Vrlo rado“, odgovorila je Sabina Gruber, koja je već tri godine vodila knjižaru *Kraj gradske kapije*. „Šta volite da čitate?“

Urzel Šefer nije to htela da kaže, htela je da to Sabina Gruber sama zna jer je bila knjižarka, pa je time već po svojoj prirodi morala da bude donekle vidovita.

„Navedite mi tri pojma, pa ću potražiti nešto što bi vam odgovaralo. Ljubav? Južni predeli? Knjiga koja se ne ispušta iz ruku? Hm?“

„Da li je možda tu gospodin Kolhof?“, upitala je Urzel Šefer pomalo uznemirenim glasom. „On uvek zna šta mi se sviđa. Uvek zna šta se svima dopada.“

„Ne, danas nažalost nije ovde. Gospodin Kolhof kod nas radi samo još povremeno.“

„Baš šteta.“

„Vidite, možda imam nešto za vas. Porodični roman, čija radnja se odigrava u Kornvolu. Pogledajte, na korici je prikazana čarobna kuća ove porodice i veliki park oko nje.“

„Zelena je“, rekla je Urzel Šefer i pogledala Sabinu Gruber s prebacivanjem. „Jarkozelena!“

„Zato što se radnja knjige najvećim delom odigrava u predivnom parku grofa Darnboroa. Knjiga je svuda veoma dobro ocenjena!“

Teška ulazna vrata su se otvorila, a mali bakarni zvončići iznad njih vedro su zazvonili. Karl Kolhof je sklopio kišobran, rutinski ga otresao i stavio u držač za kišobrane. Pogledom je prošao kroz knjižaru, koju je nazivao svojim zavičajem. Tražio je novopristigle knjige koje žele da stignu kod njegovih mušterija. Sebi je pritom delovao poput nekog skupljača školjki na obali. Već na prvi pogled spazio je neke dobre primerke, koji samo čekaju da ih neko pokupi i očisti od zrnastog peska. Ali kada je ugledao Urzel Šefer, najednom mu je sve postalo nevažno. Ona mu se toplo osmehnula, kao da je on nekakva smeša svih očaravajućih muškaraca u koje se zaljublivala čitajući knjige koje joj je Karl godinama preporučivao. A pritom Karl nije ličio ni na jednog od njih. Ranije je imao stomačić, ali on je s godinama nestao, baš kao i kosa s njegove glave, kao da su se dogovorili da ga napuste zajedno. Danas, sa sedamdeset dve godine, bio je mršav, ali je i dalje nosio staru odeću, koja mu je postala prevelika. Njegov bivši šef govorio je da je počeo da izgleda kao da se hrani samo rečima iz svojih knjiga, a u njima nema mnogo ugljenih hidrata. Ali zato ima mnogo hranljivog sadržaja, odgovarao bi mu Karl.

Karl je uvek nosio teške, nezgrapne cipele. Od tako debele crne kože i s tako čvrstim đonovima da su čoveku za ceo život dovoljne jedne. I dobre čarape, to je bilo važno. A iznad njih maslinastozelene pantalone s tregerima i jaknu s kragnom iste boje.

Uvek je nosio mek, bezoblični ribarski šešir uskog oboda, da mu oči budu zaštićene od kiše i jarkih sunčevih zraka. Nije ga skidao ni unutra, osim kada je odlazio da spava. Bez njega se nije osećao potpuno obučeno. Ništa češće niste ga mogli videti ni bez naočara, čiji je okvir pre više decenija kupio u nekoj prodavnici antikviteta. Iza njih bile su Karlove pametne oči, koje su uvek izgledale kao da je predugo čitao na lošem svetlu.

„Gospođo Šefer, baš lepo što vas vidim“, rekao je i prišao Urzel Šefer, koja je takođe zakoračila ka njemu, napustivši Sabinu Gruber. „Smem li možda da vam preporučim jednu knjigu koja bi divno stajala na vašem noćnom stočiću?“

„Ona poslednja mi se veoma dopala. Pre svega ono kada su se na kraju pogledali u oči. Poljubac bi bio još lepši da se stvar zapečati. Ali, u ovom slučaju, bila sam zadovoljna i pogledom.“

„On je bio skoro intenzivniji od poljupca. Neki pogledi umeju da budu takvi.“

„Ne ako se ja ljubim!“, kazala je Urzel Šefer, koja je sebi u tom trenutku delovala predivno nevaljalo, što joj se u novije vreme retko dešavalo.

„Ova knjiga“, Karl je posegao za jednom od knjiga na gomili kraj kase, „čeka na vas otkad je raspakovana. Radnja se odigrava u Provansi, svaka reč miriše na lavandu.“

„Knjige s tamnocrvenim koricama su najbolje! Da li se završava poljupcem?“

„Jesam li vam ikada odao tako nešto?“

„Ne!“ ,kazala je i pogledala ga s prebacivanjem, ali ipak mu je uzela knjigu iz ruku.

Naravno, Karl joj nikada nije preporučio roman koji nema srećan kraj. Ali Urzel Šefer nikada nije mogla da odoli malom uzbuđenju da se ne zapita neće li ovoga puta možda biti drugačije.

„Toliko sam srećna što knjige postoje!“ , rekla je. „Nadam se da se to nikada neće promeniti! Mnogo stvari se tako brzo menja. Sada svi plaćaju samo karticama. Kad platim gotovim novcem, pa još očekujem kusura, svi me već čudno gledaju!“

„Pisana reč će uvek ostati, gospođo Šefer, jer ima stvari koje ni na koji način ne mogu bolje da se izraze. A štampanje knjiga je najbolji metod konzerviranja misli i priča. Tu mogu da prežive vekovima.“

S toplim osmehom Karl Kolhof se oprostio od nje i prošao kroz vrata oblepljena reklamnim plakatima u prostoriju koja je istovremeno bila skladište i kancelarija knjižare. Pisači sto bio je pun nagomilanih knjiga, rub starog kompjuterskog ekrana sav oblepljen žutim ceduljama, a veliki godišnji kalendar na zidu prepun datuma obeleženih crveno.

Njegove knjige ležale su, kao i uvek, u crnom plastičnom sanduku u najmračnijem uglu. Ranije im je mesto bilo na pisaćem stolu, ali otkako je Sabina preuzela knjižaru od oca, ova kutija se iz dana u dan sve više pomerala u najteže pristupačni ugao. Paralelno s tim, kutija je gubila i

sve više sadržaja. Nije više bilo mnogo ljudi kojima je trebalo odneti knjige. Iz godine u godinu bilo ih je sve manje.

„Servus, gospodine Kolhofe! I šta kažete na utakmicu? Ipak nije bio čist pogodak! Još sam ljut na sudiju.“

Leon, novi učenik na profesionalnoj praksi, izašao je iz malog toaleta za zaposlene – a za njim je izašao i dim cigarete. Svako drugi znao bi da je potpuno besmisleno Karlu postaviti takvo pitanje. Jer Karl nije gledao vesti, nije slušao radio, niti čitao novine. Kao što je ponekad priznavao, svet je malo izgubio iz vida. Bila je to njegova svesna odluka, kada su izveštaji o nesposobnim ljudima koji upravljaju državom, o topljenju ledenih kapa na polovima i patnji izbeglica počeli da ga rastužuju više od tragičnih porodičnih drama u knjigama. Bila je to neka vrsta samozaštite, mada se njegov svet otad mnogo smanjio. Imao je samo još neka dva kilometra u prečniku, i svakoga dana Karl je dolazio do njegovih granica.

„Znate li onu predivnu knjigu o fudbalu od J. L. Kara?“, upitao je Karl, umesto da prokomentariše sudijino ponašanje.

„Je l' to o našem klubu?“

„Ne, o klubu *Stipl Sinderbi vonderers*.“

„Ne znam. Ali ja i tako ne čitam knjige. Samo kad moram. Znači, u školi. A i onda više volim da pogledam film, ako postoji.“ Široko i zadovoljno se osmehnuo, kao da time uspeva vešto da prevari nastavnika, a ne sebe.

„A što si onda odabrao da ovde dođeš na profesionalnu praksu?“

„Pa zato što je i moja sestra pre tri godine bila ovde. Živimo odmah tu, iza ćoška. Blizu mi je.“ Prećutao je da svi koji ne nađu mesto za profesionalnu praksu moraju

dve nedelje da pomažu školskom hauzmajstoru. A hauzmajstor je taj period koristio da se učenicima na praksi – kao predstavnicima cele škole – ponižavajućim poslovima osveti za sve izgrebane zidove, stvrđnute žvake zalepljene ispod klupa i ostatke sendviča u lejama sa cvećem.

„A tvoja sestra, je l' čita?“

„Otkad je bila ovde, počela je – ali meni se to neće desiti!“

Karl se nasmešio jer je znao zbog čega je Leonova sestra počela da čita. Njegov bivši šef Gustav Gruber, koji je sada živeo u staračkom domu *Minsterblik*, tačno je znao šta treba da se radi s takvim čitanju nesklonim slučajevima kakvi su bili Leon i njegova sestra. Davao im je da brišu prašinu sa čestitki upakovanih u plastične omote, jedne po jedne. Pritom bi učenike na praksi obuzimala takva dosada da su iz čistog očajanja posezali za knjigom koju im je on strateški ostavljao u blizini. Gustav Gruber je umeo svakoga da preobrati. Izlazio je na kraj čak i s decom. Karlu su, nažalost, deca uvek delovala kao neka strana i neobična bića. A što se više udaljavao od detinjstva, delovala su mu sve više strano i sve čudnije.

Leonovu sestru Gruber je svojevremeno namamio romanom u kome se mlada devojkica zaljubljuje u vampira. Leonu, koji je izgledao kao da ga upravo drma pubertet, nadomak ruke bi ostavio knjigu na čijim koricama se nalazila lepa tinejdžerka – a tekst nije štampan previše gusto. Stari Gruber je uvek govorio: nije važno šta čovek čita, važno je da čita. Karl ovo ne bi mogao da potpiše baš za sve štampane proizvode jer su neke misli koje je nalazio između korica knjiga bile i poput otrova – ali mnogo češće, na papiru je bio lek. Ponekad i za stvari za koje čak i ne znate da ih treba izlečiti.

Karl je oprezno dohvatio crni plastični sanduk iz ugla. Danas su, kao izgubljene, u njemu ležale samo tri knjige. Potražio je smeđi pakpapier i kanap da bi svaku upakovao kao da je poklon. Sabina Gruber mu je više puta rekla da toga treba da se mane i da prištedi taj trošak, ali Karl je insistirao jer je znao da njegove mušterije to očekuju. Nije ni primetio da je svaku knjigu pomilovao pre nego što ju je umotao u debeli papir.

Konačno je izvukao svoj maslinastozeleni vojni ranac, koji je bio već star, ali zahvaljujući Karlovoj brižljivosti i ljubavi i dalje u vrlo dobrom stanju. Bio je prazan, ali nabori na njemu pokazivali su da to nije njegov prirodni oblik. Karl je nežno spustio knjige da utonu u čvrsti materijal ranca, koji je obložio mekim vunenim ćebetom. Kao da su u pitanju štenad koju nosi novom vlasniku. Tri knjige je u rancu rasporedio tako da će se ona najveća kasnije naći na njegovim leđima, a ona najmanja na najdaljem mestu, gde joj zaobljeni oblik ranca neće smetati.

Dok je izlazio, razmislio je na trenutak, a zatim se obratio Leonu. „Molim te, obriši prašinu s razglednica u plastičnim omotima, gospođa Gruber će se tome veoma obradovati. Najbolje je da ih doneseš ovde, tu ćeš moći da radiš na miru. Ja sam to uvek radio ovde, za pisaćim stolom.“ Brzo mu je na sto stavio knjigu *Stadionska groznica* Nika Hornbija, koju je upravo ugledao na jednoj polici. Fudbalski teren na koricama izgledao je zavodljivo zeleno – zbog čega ga Urzel Šefer sigurno ne bi udostojila ni jednog jedinog pogleda.

Karl je to nazivao svojim krugom, ali površina koju je obilazio zapravo je ličila na četvorougao upisan u starom

delu grada, bez pravih uglova, bez simetrije. Ostaci gradskih zidina, nalik krnjecima zubá nekog starca, činili su granice njegovog sveta. Te granice on nije prešao već trideset i četiri godine jer se unutar njih nalazilo sve što mu je bilo potrebno za život.

Karl Kolhof je mnogo pešaćio, ali mnogo je i razmišljao. Ponekad mu se činilo da stvarno može da razmišlja samo dok hoda. Kao da mu tek koraci po krupnoj kaldrmi pokreću misli.

Dok se kreće kroz grad, čoveku ne bi obavezno padalo u oči ono što su svaki vrabac i gugutka znali – da je grad okrugao. Sve stare kuće i uličice bile su usmerene ka katedrali, koja se impozantno uzdizala u sredini. Da je ovaj grad bio deo nekog kompleta za modelare, pretpostavili biste da je katedrala sagrađena u pogrešnoj razmeri. Pitala je iz kratkog perioda u kom se grad beše veoma obogatio. Ali taj period se brzo okončao, pa zato jedna kula nikada nije dovršena.

Kuće su okruživale katedralu, pune strahopoštovanja. Neke veoma stare čak su blago saginjale glavu pred njom. Pred glavnim ulazom uglavnom su se držale na odstojanju, zahvaljujući kom je nastao najveći i najlepši gradski trg – Minsterplac.

Karl je stupio na njega i odmah je ponovo imao onaj osećaj da ga posmatraju kao srnu na proplanku, bespomoćno izloženu pogledima i nišanima lovaca – na šta je morao da se nasmeje jer inače sebi nikada nije delovao kao srna. Na Minsterplacu je miris grada bio najintenzivniji. U XVII veku, kada je grad bio pod opsadom, jedan pekar je, kako legenda kaže, izmislio ovdašnju krofnu, okruglo masno pecivo punjeno čokoladnim kremom i posuto

prah-šećerom. Odneo ga je vojnicima koji su opsedali grad kako bi im na taj način saopštio želju njegovih stanovnika da odu. Ovo visokokalorično pecivo izmišljeno je, međutim, tek dve stotine godina kasnije, što i dokumenta potvrđuju. Ali stara legenda i dalje se prepričavala, a turisti su verovali u nju.

Karla su koraci, spori i ravnomerni, uvek vodili preko iste kaldrme na Minsterplacu. Ako bi mu se neko isprečio na putu, Karl bi sačekaao, a onda bi ubrzao korak da nadoknadi izgubljeno vreme. Putanju preko trga utvrdio je tako da je čak i tokom pijačnog dana mogao da prođe bez prepreka. Pored toga, putanja je bila maksimalno udaljena od četiri pekare na trgu koje su pravile okrugle krofne posute prah-šećerom, jer miris tog vrućeg i masnog peciva nije više mogao da podnese.

Skrenuo je u Betovenovu ulicu, za koju bi se pre reklo da je obično sokače i ni izdaleka nije činila čast velikom kompozitoru. Jedan od zaposlenih u urbanističkom zavodu ostvario se tako što je celom nizu ulica dao imena čuvenih kompozitora. Najveću ulicu posvetio je Šubertu, svom omiljenom kompozitoru.

Karl Kolhof toga nije bio svestan, ali u tom trenutku nalazio se u samom središtu svoga sveta. Sa dveju strana ovaj svet bio je ograničen tramvajskim linijama osamnaest i pedeset sedam (mada je grad imao samo sedam tramvajskih linija, ali tako se u saobraćajno-tehničkom pogledu osećao kao metropola), s treće strane auto-putem ka severu, a sa četvrte strane rekom, koja se tokom najvećeg dela godine zadovoljavala time da slikovito žubori i samo je po nekoliko dana u proleće malo nadolazila – poput mladog

lava koji s vremena na vreme zaurla, mada mu glasne žice to baš i ne omogućavaju.

Prva poseta toga dana Karla je vodila u Salijerijev sokak, kod Kristijana fon Hoeneša. Njegova vila od tamnog kamena bila je malo povučena od ulice, tako da površnim prolaznicima nije padalo u oči koliko je veličanstvena. Čučala je poput nekog crnog labuda koji samo čeka da raširi veličanstvena krila. Iza nje se nalazio osmougaoni park, oivičen ogromnim hrastovima, a u parku tri klupe, postavljene tako da su Kristijanu fon Hoenešu omogućavale da u svako doba dana sunčevi zraci padaju na stranice knjige koju čita.

Karl je znao da Hoeneš poseduje veliko bogatstvo, ali ne i da je upravo on najbogatiji stanovnik ovoga grada. To nije znao niko, pa čak ni sam Hoeneš, pošto se nije poredio sa ostalima. Njegova porodica je iz generacije u generaciju sticala imetak zahvaljujući kožarsko-krznarskoj radionici kraj reke, a uspela je i da u doba industrijalizacije taj imetak ne izgubi. Kristijan fon Hoeneš stoga nije morao da radi, već su za njega radili drugi. Za njega su radili njegove akcije i ulaganja, a on je samo upravljao ljudima koji upravljaju njegovim imetkom. Jednom dnevno dolazila je domaćica, koja mu je kuvala i čistila ono nekoliko soba u kojima se živelo, jednom nedeljno baštovan, da bi sunčeva svetlost i dalje mogla da nađe put do stranica knjiga, a jednom mesečno servis za održavanje instalacija i aparata u domaćinstvu. A od ponedeljka do petka dolazio je Karl, s novom knjigom, koju bi Kristijan fon Hoeneš uglavnom pročitao već do idućeg dana. Koliko je Karlu bilo poznato, Hoeneš ko zna otkad nije napuštao granice svoga carstva.